

***Sociala investeringsfonder i Sverige
Att utvärdera sociala investeringar***

Lars Hultkrantz

25 mars 2015

Kommunernas förbättringsarbete går inget vidare...

2002-2012	Styckkostnad	Produktivitet	Kvalitet
Förskola	+17%	-4%	oför.
Grundskola	+28%	-14%	neg.

(Arnek 2014, ESO-rapport)

Statiskt vs dynamiskt perspektiv på kommunal ekonomisk styrning

Budgetstyrning

1. Kortsiktig
2. Stuprör
3. Risk- (innovations-)obenäget

Baumol: Svårt att öka produktivitet i "relationspecifika" tjänster (vård, skola, omsorg)

Heckman: Tidiga insatser lönsamma - kan även minska framtida utgifter

Kräver investeringsperspektiv

1. Längre sikt
2. Samhällsperspektiv
3. Vilja att pröva och utvärdera

Sociala investeringsfonder: Nationell överblick

SKLs enkät + egna sökningar

64 kommuner, 2 landsting

75 "förbereder"

Kommuner: 1,3 mdr kr (därav Gbg 400 Mkr), ofta 5-10 Mkr

12 har återföringskrav, 8 villkorad

Villkor: "synnerliga skäl"

Möjligheter och problem

- Definierar långsiktiga förvaltningsövergripande insatser med innovationsinslag
- Betonar (effekt-)utvärdering och lärande
- ”Fonder” en delvis onödig anomali – kan och bör hanteras i driftbudgeten
- ”Återföring” riskerar leda till kortsiktighet och kommunfinansiell suboptimering
- Men viktiga incitamentseffekter av återföringskravet
- Kompromisser behövs

Mina förslag till utformning av SIF

- *Trovärdigt återföringskrav genom separat redovisning*
- *Riskdelning genom begränsat återföringskrav*
- *Samhällsekonomiska effekter bör vägas in och mätas, särskilt med hjälp av skolresultat*
- *Rimliga utvärderingskrav anpassade till det enskilda projektet*
- *Tydlig och öppen process med särskild beredningsgrupp*
- *Nationellt och regionalt metodstöd behövs*

En humankapitalinvestering?

80 år = förväntad medellivslängd för pojkar födda 2011

Hur vet vi att rätt insatser görs för barn och unga?

Det krävs alltid ett långsiktigt perspektiv:

- Vet vi ens något om de kortsiktiga effekterna?

Vi behöver veta de samhällsliga välfärdseffekterna:

- Vet vi ens något om de kommunekonomiska?

Vad vet vi/kan vi veta om samhällsekonomiska effekter av tidiga insatser för barn och unga?

- Åtgärdskostnad (*ofta okänd*)
- Effekter (kortsiktiga) (*mycket ofta okänd*)
- Undvikta egna kostnader (*alltid okänd*)
- Länkade lång- och medelsiktiga effekter: Arbetsmarknad, hälsa, offentliga utgifter, brottsofferskador mm
- Longitudinella data: "Riskfaktorer" – korrelation eller kausalitet?
- Viktigaste länken: "Utbildningspremier" – löneinkomst, arbetslöshetsrisk, hälsa mm, även kausalt
- Prognosmodeller ("Markovmodeller" mm)

Undvikta kostnader: Exempel från Norrköping

Skolfam2

-3,96Mkr → +3,69Mkr (5 år)

Beroende av ett fåtal HVB-placeringar: Känsligt för sampelstorlek (fler kommuner, fler år behövs)

Service trainee

Bistånd – 80%

(-57%/-45% kontrollgrupper)

Vikten av kontrollgrupp/business as usual: människor kan själva påverka sina liv

Utbildningspremier

Treårig gymnasieutbildning → 11,2 procent högre lön

Extra skolår → 5-6 procent högre lön

Extra skolår → 2,5 (män) – 3,8 (kvinnor) procent ökad sannolikhet för heltidsarbete

Kausalt?

- Tvillingstudier
  - Klasstorlek
  - Grundskolereformen
- Upp emot halva effekten orsak-verkan

Exempel på andra långsiktseffekter

Psykisk ohälsa i unga år (inskriven på sjukhus) → 17 procent har ekonomiskt bistånd vid 23 års ålder (jfrt med 5 procent), delvis orsakssam band (Mörk m fl 2014)

Betyg i åk 9 → ungdomskriminalitet; förtidspension/försörjningsstöd vid 48 års ålder (The Stockholm birth cohort study)

Tyngre drogmissbruk i unga år → livslång brottslighet (samma data)

Många fler ”associationer” belagda – kan användas för att göra långsiktiga prognoser.

Liv och hälsa vid ombyggnad av kommunalt äldreboende, Ex 1

Sprinkler (Jaldell 2013)

- Dödsfallsrisk 6 gånger normala
- Sprinkler minskar risken med 70 procent
- **Olönsamt** om bara undvikta fastighetsskador inkluderas
- Nyttan = 2* kostnaden med "trafikverkskalkyl"
- Nyttan = 0,8*kostnaden med "hälsoekonomisk kalkyl"

Ex 2

Förlåtande golv i Sunne (Ryen 2014)

- Ökad överlevnad är **bra för de boende**, men
- **ökar kommunens kostnader**
- och minskar **landstingets** kostnader
- Kostnad 7 tkr/boende, QALY-vinst 0,06 → 120tkr/QALY
- Samhällsekonomiskt lönsamt om det vore ett **läkemedel!**

Förebilder

- WSIPP: metaanalyser, länkningsmoduler baserade på stora populationer, orsak-verkan
- SEE AB: pedagogiskt betydelsefullt, men ingen effektlänkning och fåtal typindivider – ger extrema resultat, allt är mycket lönsamt

Mina förslag

1. Ta fram allmänna riktlinjer
2. Ta fram beräkningsmodeller för svenska förhållanden med WSIPP:s modeller som förebild.
3. Organisera metodstöd för kommuner och landsting/regioner
  - effektmätningar
  - kostnadsdata
  - tillgängliggöra utvärderingar
4. Uppdrag till ISF?

Samhällsekonomisk bedömning

- ***Fokus på skillnader***
  - Definiera åtgärden
  - Vad är utfallet?
  - Vad är "business as usual"?
  - Vad är skillnad i effekt och kostnad?
- ***Fokus på alla medborgares välfärd***
  - Kommunen är medel, inte mål
  - Men undvikta kommunkostnader ofta en viktig del av samhällsekonomisk nytta

Samhällsekonomisk *kalkyl* när kostnader och effekter kan kvantifieras och/eller värderas